

כשהמדינה שותקת [?] הרחוב מתעורר: למרות המצב, יש פתרונות לאלימות בחברה הערבית

written by משה פוזיילוב | 13.05.2025

אי אפשר להבין את גל האלימות השוטף את הרחוב הערבי בישראל בלי להתבונן עמוק יותר [?] מעבר לאוזלת היד של המשטרה ולמחדלי האכיפה.

הפשיעה הגואה, הירי היומיומי, הסחיטות והחיסולים הפכו לשגרה לא משום שהמדינה נכשלה, אלא משום שהיא פירקה במו ידיה את הסדר החברתי המסורתי של החברה הערבית [?] מבלי לבנות שום אלטרנטיבה.

החברה הערבית [?] בגדה, בעזה וגם כאן בישראל [?] היא חברה שבטית, מבוססת על מסורת מדברית עתיקה, שבה שלט סדר ברור: שלושה יסודות [?] המשפחה, הרובה והסוס [?] יצרו מערכת חיים יציבה, כפי שנאמר בפתגם הידוע: "הערבי לא יוותר על שלושה: אשתו, רובהו וסוסתו".

המשמעות הייתה עמוקה: הרובה הבטיח הגנה, הסוס סימל שורשיות וגאווה, והאישה [?] כבוד המשפחה [?] הייתה לב ההווה. סכסוכים נפתרו בקהילות, במועצות המכובדים, לא דרך מוסדות המדינה אלא בתוך המנגנונים החברתיים עצמם.

ואז באה המדינה. היא החלישה את אותם מנגנונים מסורתיים, לעיתים ביוזעין, לעיתים בשם הקדמה [?] אבל לא דאגה להחליף אותם בכלים חדשים. התוצאה: ואקום. וברגע שנפער ריק, נכנסו לשם הפשע, הכאוס והאימה.

כאשר אש"ף והרשות הפלסטינית נכנסו לשטחי יהודה, שומרון ועזה, הם ניסו להחליף את המבנה החמולתי המסורתי במערכת שלטון בירוקרטית, מעין-מערבית.

אלא שהשלטון החדש היה נטול שיניים [?] ללא מנגנוני אכיפה אפקטיביים וללא לגיטימציה עמוקה מהציבור [?] ויצר ואקום שלטוני וחברתי. מחנות הפליטים, שבהם מראש לא התקיימה מערכת חמולתית טבעית, הפכו במהרה לקרקע פורייה להקצנה. חמאס זיהה את ההזדמנות, ניצל את הריק שנוצר, ובנה שם את תשתית ההפיכה בעזה.

גם בגדה התרחש תהליך דומה [?] אך באופן שונה. חמולות ותיקות שמרו על מעמדן והשפעתן, ולכן מחנות הפליטים דווקא הם שהפכו למוקד ההתנגדות לשלטון הרשות. מאחר שהפליטים בגדה מהווים מיעוט, הצליחה הרשות לשמר שליטה [?] אם כי שברירית [?] במרבית השטח.

ומה אצלנו, בישראל? כאן התרחש מהלך עמוק ומסוכן אף יותר. במקום לנסות לשלב בין המערכת הדמוקרטית לבין הקודים השבטיים המושרשים בחברה הערבית, המדינה בחרה במודע לפרק את הגשר ההיסטורי [?] מוסד המוכתרים.

אותם מוכתרים, ששימשו כעמוד תווך בקשר בין השלטון המרכזי לבין הקהילה המקומית, הוסרו מהזירה בשם אידיאולוגיה ליברלית של שוויון פורמלי. אלא שבפועל, במקום לטפח זהות אזרחית חזקה או להציע מנגנוני ייצוג ועוצמה חדשים, ישראל פשוט ריסקה את הסדר הישן § מבלי לבנות סדר חדש תחתיו.

וכשמתווך מסורתי נעלם, משהו תמיד נכנס לנעליו. אל הוואקום הזה נכנס הבריון § לא אחד שצמח מתוך החוק, אלא מתוך הפחד. כך קם הפושע החמולתי, שבמקרים רבים הפך לראש משפחת פשע. הוא לא נבחר, אך הוא שולט § בעזרת נשק, כסף והרתעה. במציאות הזו, קואליציית הפחד יעילה הרבה יותר מהמדינה: המשטרה ובתי המשפט הפכו לשחקנים משניים, אם בכלל.

כך נולדו המפלצות: חמולות חמושות, שפועלות על פי חוקי משחק משלהן § נהנות מקוד שתיקה עמוק ("לא מלשינים"), מחסינות קהילתית ומכללים פנימיים שאין למדינה כל שליטה עליהם. מולן ניצב שלטון ישראלי ליברלי-בירוקרטי, עם מנגנוני אכיפה מדולדלים ותחושת ניכור תרבותי § ונראה חסר אונים.

גרוע מכך, אפילו היועצת המשפטית לממשלה אינה רואה בכך אחריות ישירה של המדינה. המשטרה דורשת סמכויות מיוחדות, כמעט דרקוניות, כדי להתמודד עם התופעה § אך השב"כ, שחושש מחשיפת שיטותיו, מתנגד להעברת הכלים.

בפועל, השב"כ § שמתנגד אך גם מסרב להיכנס לזירה בעצמו § פשוט לא בנוי להתמודד עם פשיעה פלילית בהיקפים כאלה. התוצאה עגומה ומסוכנת: מירוץ חימוש חמולתי, שהולך ומסלים § וכבר כמעט חצה את הסף לפיצוץ חברתי של ממש.

אבל בזמן שהמדינה שותקת § החברה הערבית לא מחכה. היא מאלתרת פתרונות משלה. כך נולד, למשל, בכפר קאסם ארגון "אל-חראסה" § משמר אזרחי מקומי שצמח מהמסגדים ומהתנועה האסלאמית.

לא מדובר ביוזמה אזרחית רגילה, אלא במערכת צדק חלופית לחלוטין, שאינה פונה לערכאות המדינה. לפני שנתיים, שישה חשודים ברצח הוגלו לטורקיה בהוראת מועצת שיח'ים. לא התקיים משפט, לא ניתנה זכות ערעור, לא היה בג"ץ § אבל היה שקט.

השאלה האמיתית כבר אינה רק איך משיבים את הביטחון § אלא בידי מי אנו מפקידים את הריבונות. כאשר המדינה נרתעת מהפעלת סמכות, משהו אחר תמיד ייכנס לנעליה. והפעם אלו האחים המוסלמים, בדיוק כפי שקרה בעזה. התעלמות או הססנות עלולות להסתיים שוב בטרגדיה § והפעם, ידענו מראש. את המחיר של ואקום שלטוני ראינו כולנו ב-7 באוקטובר.

פתרונות אפשריים:

פתרון כולל ידרוש זמן, אך יש צעדים מידיים שניתן לנקוט כבר עכשיו. בראש ובראשונה, יש

להחזיר את מעמד המוכתרים § לא כשריד נוסטלגי, אלא כבוררים בעלי סמכות רשמית מטעם מערכת המשפט. הם יכולים לשמש גשר חיוני בין עולם הערכים השבטי לבין מוסדות המדינה, ולתפקד כמתווכים, מגשרים וכמי שמביאים לסיום סכסוכים בקונצנזוס מקומי.

במקביל, יש **להקים חטיבה ייעודית בשב"כ** שתטפל בפשיעה המאורגנת במגזר הערבי § לא בפשיעה "רגילה", אלא בזו שבקצה הרצף בין עבריינות לטרור: סחיטות, חיסולים, דמי חסות ורשתות נשק. לחטיבה הזו יש להקצות כלים משפטיים וטכנולוגיים ייחודיים שיאפשרו סיכול ממוקד, מהיר ואפקטיבי.

בנוסף, יש **לערוך רפורמה חקיקתית** שתקבע עונשי מינימום מחייבים לעבירות מסוג זה § בעיקר לפשיעה כלכלית ואלימה שמאיימת על יסודות שלטון החוק. זהו טרור כלכלי § לא פחות § ויש לטפל בו בהתאם.

ללא פעולה תקיפה, חכמה ומתואמת § מדינית, חקיקתית ומבצעית § נמשיך לאבד שליטה, נמשיך לאבד ביטחון. ובעיקר § נאבד את התקווה לעתיד משותף. והפעם, לא נוכל לומר שלא ידענו.

פורסם בישראל היום, בתאריך 13.05.2025.